

Донишгоҳи Осиёи Марказӣ (UCA) соли 2000 ҳамчун як донишгоҳи хусусӣ, ғайритиҷоратӣ ва дунявӣ таъсис ёфтааст. Ин донишгоҳ дар асоси Шартномаи байналмилалӣ, ки аз ҷониби президентҳои Қазоқистон, Қирғизистон ва Тоҷикистон ва марҳум Волоҳазрат Оқохонӣ IV ба имзо расидааст, таъсис ёфта, онро парлумонҳои ҳар се кишвар тасдиқ намудаанд ва дар Созмони Милалӣ Муттаҳид ба қайд гирифта шудааст. Ҳадафи ДОМ ин аст, ки рушди иҷтимоиву иқтисодии Осиёи Марказӣ, бахусус, ҷамоатҳои кӯҳӣ онро тавассути анҷом додани таҳқиқоти сатҳи ҷаҳонӣ ва пешниҳоди таҳлили олий дар сатҳи байналмилалӣ дастгирӣ намояд. Мақсад аз ин ҳама - беҳтар кардани зиндагӣ ва рӯзгори мардум дар минтақа, аз ҷумла, тавассути арҷгузорӣ ва ҳифзи мероси ғании фарҳангии Осиёи Марказӣ мебошад.

Мақтаби олиӣ рушди (GSD): GSD як мақтаби таҳқиқоти рушд мебошад, ки ба омӯзиш ва таҳқиқоти бисёрсоҳа дар бораи минтақаҳои кӯҳӣ Осиёи Марказӣ машғул аст- он ҷо, ки ҷамоатҳо, иқтисодҳо ва муҳити замин таъсири тағйирёбии босуръати иқлим қарор доранд. Ин мақтаб се маркази асосии илмӣ дорад: илмҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ; илмҳои муҳити зист ва иқлим; ва фарҳангшиносӣ. Онҳо дар якҷоягӣ муҳимтарин монеаҳои рушди устувори Осиёи Марказиро таҳлил ва баррасӣ намуда, бо таваҷҷуҳи хосса ба мушкилоте, ки аз тағйирёбии иқлим ба миён меоянд, онро ҳал мекунанд.

Пажӯҳишгоҳи ҷомеаҳои кӯҳӣ (MSRI): Пажӯҳишгоҳи ҷомеаҳои кӯҳӣ, ки замин идоракунон роҳбарии Мақтаби олиӣ рушд фаъолият мекунанд, дониши илмиро барои омӯзиши равандро ва ҳамкориҳои рӯи замин ва муҳити зист, ки ба ҷомеаҳои кӯҳӣ таъсир мерасонанд, истифода мебаранд. MSRI дар кампуси ДОМ дар Хоруғ (Тоҷикистон), инчунин дар Бишкек ва Душанбе фаъолият дорад. Кормандони MSRI инчунин бо Барномаи таҳсилоти зинаи бакалаврии ДОМ дар соҳаи илмҳои замин ва муҳити зист ҳамкорӣ мекунанду дар рушди барномаҳои таҳсилоти идоракунонӣ ва пас аз диплом (магистратура ва боло) фаъолона ширкат меварзанд.

Дафтари Ҳамкории Швейтсария (SDC) дар Тоҷикистон

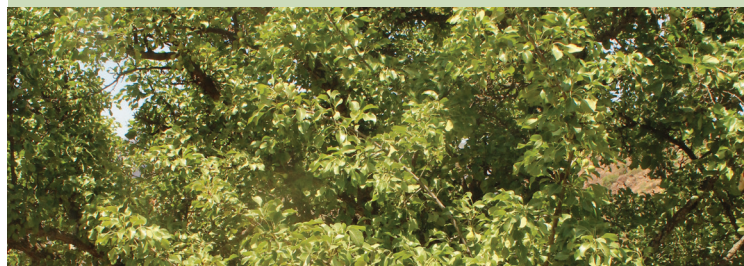
Дар ҷаҳорҷӯи Барномаи ҳамкорӣ барои Осиёи Марказӣ (солҳои 2022-2025) Ҳукумати Швейтсария бо дастгирии рушди иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва демократӣ, пешбурди равиши фарогир ва минтақавӣ дар соҳаи мураккаби идоракунонӣ обҳои фаромарзӣ, таҳкими робитаҳои иқтисодӣ ва пешбурди идоракунонӣ самарабахш диққати махсус медиҳад. Маълумоти бештар:

www.eda.admin.ch/tajikistan.

Дар ҳифз кардани мурӯди тоҷикистонӣ бо мо ҳамроҳ шавед!

Шумо чӣ гуна метавонед кумак кунед:

- Ҳимоят дастгирӣ аз тарҳҳои муҳофизатӣ
- Густариши огоҳӣ аз намудҳои дар ҳолати хатари нестшавӣ қарордошта
- Пешбурди таҷрибаҳо ва равишҳои пойдори истифодаи замин

Иттилоот барои тамос:

Азиз Алӣ Хон,
Ходими илмӣ, Институти Таҳқиқоти Ҷомеаҳои
Кӯҳистонӣ, Донишгоҳи Осиёи Марказӣ
azizali.khan@ucentralasia.org

Рамзия Мамадназарова
Мудири иртиботот, Дафтари Ҳамкории
Швейтсария, Душанбе, Тоҷикистон
ramziya.mamadnazarova@ed.admin.ch

www.ucentralasia.org

Салби масъулият: Масъулияти муҳтавои ин нашрия сирфан бар уҳдаи нависанда (гон) аст. Назароти баёншуда мунъақискунонда мавзеи расмӣ Дафтари Ҳамкории Суис дар Тоҷикистон (Давлати Суис) нест.

© UCAMSRi 05/2025

Ҳифзи гуногунии биологӣ гиёҳон барои наслҳои оянда

Мурӯди тоҷикистонӣ

UNIVERSITY
OF CENTRAL ASIA

Мурӯди тоҷикистонӣ

(*Pyrus tadshikistanica*)

Таснифот (Таксономия):

- **Номи илмӣ:** *Pyrus tadshikistanica*
- **Оила:** Настараниҳо (Rosaceae)
- **Номи муқаррарӣ:** Муруди тоҷикистонӣ.
- **Муродифҳо (синонимҳо):** Амруд, тарамруд.
- **Минтақаи паҳншавӣ:** Манотиқи баландкӯҳи Тоҷикистон

Тавсиф:

Мурӯди тоҷикистонӣ (*Pyrus tadshikistanica*) намуде аз дарахтони мурӯди бумии Тоҷикистон аст - бо андозаҳои хурду миёна, шохаҳои хордор, баргҳои нисбатан хурди дорои канораҳои дандонадор ва меваҳои кӯчаку гирдшакл, ки рангашон ҳангоми пухта расидан зарди моил ба сабз мешавад. Ба далели қобиляти мутобиқшавии хуб ба муҳити номусоид, мурӯди тоҷикистонӣ дар баландиҳо ва минтақаҳои кӯҳистонии иқлимашон саҳту сангин рӯида, ба хушкӣ сардӣ тобоварии хуб нишон медиҳад ва ба ин далел як гиёҳи ёбони арзишманд маҳсуб меёбад.

Хусусиятҳои морфологӣ:

- **Андоза:** Дарахти андозааш хурд ва миёна (бо баландии 5-10 метр), баргрез.
- **Баргҳо:** Сода, байзашакл, бо ҳошияҳои аррамонанд, рангашон дар қисматҳои болоӣ сабзи ҷиллодор ва дар қисматҳои поёӣ камранг.
- **Гулҳо:** Сафед, хурд, дар хӯшаҳои тоҷгул ҷойгиршуда, қабл аз баргҳо ё баробар бо онҳо мерӯянд.
- **Пӯст:** Дурушт, рангаш қаҳвагии моил ба хокистари тарқишдор.
- **Мева:** Хурд, давршакли шабеҳ ба нок бо ранги сабзи моил ба зардӣ, ҳангоми пухта расидан ва аксаран бо дилаи каме регмонанд.

- **Рушдгоҳ:** Асосан, дар минтақаҳои кӯҳистони Тоҷикистон вохӯрда, ба шароити баландкӯҳ ва иқлимӣ номусоид хуб мутобиқ мешавад.

Паҳншавӣ:

- **Паҳншавии ҷуғрофӣ:** Дар Тоҷикистон, махсусан дар қаторкӯҳҳои Помиру Олой ва Ҳисор як растани эндемик ба шумор меравад.
- **Баландӣ:** Дар баландиҳои аз 1400 то 1800 метр аз сатҳи баҳр мерӯяд.
- **Муҳити зист:** Доманаҳои хушки санглох, ҷангалҳои омехта ва буттазорҳои омехта.

Нақши экологӣ:

- **Гардолудшавӣ:** Ҳашароти гардолудкунанда, аз ҷумла занбӯрҳо.
- **Паҳншавии тухмӣ:** Парандагон ва ҳайвоноти ширхӯр меваҳои онро меҳӯранд ва донаҳои онро паҳн мекунанд.
- **Алоқамандӣ:** Аксаран ҳамроҳ бо бодомӣ ёбӣ (*Amygdalus* spp.), дӯлона (*Crataegus* spp.) ва арча (*Juniperus* spp.) ёфт мешавад.

Ҳолати ҳифз:

- **Рӯйхати Сурхи Иттиҳодияи Байналмилалӣ Ҳифзи Табиат (IUCN):** Ин гиёҳ маҳдуд ба қаторкӯҳҳои Дарвоз, Ҳазрати Шоҳ ва Вахш дар баландиҳои 1400-1800 метр, популятсияи ин мурӯди бумӣ бисёр кам ва пароканда аст. Ин намуд дар ҳолати хатари нестшавӣ қарор дорад ва ҷарондани аз ҳад зиёди ҳайвонот, ҷангалбурӣ ва аз байн рафтани зистгоҳ аз ҷумлаи таҳдидҳои эҳтимолӣ ба шумор меравад.
- **Роҳҳои ҳифз:** Зарур аст, ки минтақаҳои муҳофизатшаванда бояд ба банақшагирии минтақавӣ ва ҳифзи ex-situ дохил карда шаванд.

Биологияи ҷинсӣ:

- **Гулкунӣ:** Март-Апрел.
- **Мевадиҳӣ:** Август-Сентябр.
- **Афзоиш:** Асосан аз тариқи тухмӣ; имкони афзоиш аз тариқи пайвандзанӣ.

Истифодабарӣ:

- **Истифодабарии анъанавӣ** – меваи хӯрдани маҳаллӣ; баргҳо ва пӯсти он ҳамчун маводи дорувории анъанавӣ ба кор бурда мешаванд.
- **Имконоти кишоварзӣ** – имконоти беҳбуд бахшидани парвариши намудҳои мурӯд, ки ба хушкӣ ва бемориҳои тобовар бошанд.

Аҳаммияти кишт:

Дар байни мардум, соҳаи кишоварзӣ ва ҷангалпарварии анъанавӣ аҳаммияти зиёд дорад.

Шакл ва сохт (Морфология):

- **Системаи реша:** Решаҳо чуқур ва ба шароити хушкӣ хуб мутобиқ шудаанд.
- **Ҷӯб:** Сахт, мустақкам, дар миқёси маҳаллӣ дар дуредгарӣ истифода мешавад.

Таҳдидҳо:

- Харобшавӣ ва аз байн рафтани муҳити зист бар асари ҷангалбурӣ ва густариши кишоварзӣ
- Ҷамъоварии беш аз ҳадди мева ва ҷӯб
- Тағйироти иқлимӣ, ки бар минтақаҳои рушду нумуи он таъсир мерасонад
- Маҳдудияти барқароршавии табиӣ

Ниёзҳои пажуҳишӣ:

- Баррасии систематикӣ популятсия ва паҳншавии амруд.
- Мутолиоти генетикӣ барои дар назар гирифтани гуногунии ин навъ ва имконоти беҳбудӣ маҳсулноки.
- Таҳқиқи нақшҳои экологии ин навъи гиёҳ дар экосистемҳои маҳаллӣ

Кӯшишҳои давомдор оид ба ҳифз:

- Ҳифозат дар боғҳои ботаникӣ ва минтақаҳои ҳифзшаванда
- Барномаҳои ҷамъоварии тухмӣ ва афзоиши амруд
- Лоиҳаҳои ҳифозатӣ дар сатҳи ҷомеа

